

Nul pouvoir politique
sans contrôle de l'archive,
sinon de la mémoire *

Jacques DERRIDA

V Міжнародна науково-культурна акція
«КВАДРАТУРА ТРИКУТНИКА:
ЧОТИРИ ХРОНОТОПИ З ХВИЛЬОВИМ»

Микола ХВИЛЬОВИЙ:
поміж хранителями архіву /
схороненими в архіві

Харків, Херсон, Београд, București

13-31 травня 2018 року
13-31. маја 2018. године
13-31 mai 2018

13–31 травня 2018 року відбулася V Міжнародна науково-культурна акція «Квадратура трикутника: чотири дні з Хвильовим».

Цьогорічна версія акції передбачала заміщення «чотирьох днів» на «чотири хронотопи», що дозволило її проведення в різні чотири дні та в різних чотирьох містах: Белграді, Харкові, Херсоні, Бухаресті.

Тема акції – «Микола Хвильовий поміж хранителями архіву / схороненими в архіві».

Вона вмотивована перш за все проблематичністю теперішнього «архівного мислення» (Ерік Кетелаар) та статусу архіву в сучасній гуманістиці, неоднозначністю зміщення в новій концепції архіву від «арсеналу влади» («d'arsenal de l'autorite») до «лабораторії історії» («le laboratoire d'histoire») (Шарль-Віктор Ланглуа та Роберт-Анрі Ботьє): формуванням «післяохоронного менталітету» («a postcustodial mindset») (Террі Кук), рухом «від архівного простору до архівного часу» («time-based archive») (Вольфганг Ернст) чи до «віртуальних архівів без стін» («virtual archives without walls») (Лучана Дюранті) та ін., що співвідносне з можливостями розсекречення нових документів про Хвильового та про людей його кола.

Однак за умов висунення архіву на рівень протези у сфері прояву навіть найлегших симптомів великих геноцидних трагедій приватної та суспільної форм, архів стає можливим лише в стані потрясіння / деконструкції, як споруда після землетрусу. Це зумовлює протиставлення архівістики та археології, відстоювання права на таємницю та віри в можливість усвідомлення, потягу до унікальної миті творення сліду та бажання ідентифікувати через дрібний фрагмент цілісну річ. Таку позицію займає Жак Дерріда в лекції від 5 червня 1994 року, виданій окремою книгою під назвою «Архівна лихоманка: Фройдистське враження» (Derrida Jacques. *Mal d'Archive: Une Impression Freudienne*. Paris: Éditions Galilée, 1995; англ. вид.: *Archive Fever: A Freudian Impression* / trans. Eric Prenowitz. Chicago: University of Chicago Press, 1996). Вона – досвід висунення під сумнів архівістики Зіґмунда Фрейда як більшої археології за саму археологію та його роботи «Маячня й сні в "Градіві" В. Йєнсена» (Freud Sigmund. *Der Wahn und die Träume im J. Jensens «Gradiva»*, 1907).

У Дерріда звична теза: «Не існувало би політичної влади без контролю над архівами, якби не пам'ять» («There is no political power without control of the archive, if not memory»), – оперта на складну й парадоксальну роботу над етимологією слова та логікою розклиненості:

«Давайте почнемо ні з початку, ні навіть із архіву.

Краще розпочати із самого слова “архів”, адже архів – це добре знайоме всім слово. Нагадаємо, слово *ἀρχή* відразу ж вказує і на початок, і на накази. У цьому слові, очевидно, поєднуються два принципи: природний або історичний – там, де все бере початок – матеріальне, історичне, або онтологічний принцип; але також принцип, де все підвладне закону – там, де панують люди й боги, там, де здійснюється влада і діє суспільний порядок, там, звідки виходять накази – номологічний принцип. [...].

І тут може бути дві системи наказів: послідовні та авторитарні. І з цього моменту ряд розщеплень без упину ділитимуть кожен атом нашого лексикону».

«Let us not begin at the beginning, nor even at the archive.

But rather at the word “archive” – and with the archive of so familiar a word. Arkhe we recall, names at once the commencement and the commandment. This name apparently coordinates two principles in one: the principle according to nature or history, there where things commence – physical, historical, or ontological principle – but also the principle according to the law, there where men and gods command, there where authority, social order are exercised, in this place from which order is given – nomological principle [...].

We have there two orders of order: sequential and jussive. From this point on, a series of cleavages will incessantly divide every atom of our lexicon».

Концепція архіву Дерріда – наслідок розрізнення мнemi та гіпомнemi, необхідності реімпресії та примусу до повтору, з чим пов'язаний принцип Танатоса, а тому роботи архівування проти самого себе:

«Бажання померти, таким чином, прагне зруйнувати гіпомнезічний архів, окрім тих випадків, коли це маскується, вигадується, прикрашається, друкується, подається як його справжній кумир у живописі. Таким чином, спрацьовує щось інше, не лише угода між потягом до смерті й потягом до насолоди, між Еросом і Танатосом, але й поміж бажанням померти і цим вдаванням подвійним протиставленням принципів *arkhai*, наприклад, принципу реальності та принципу насолоди. Бажання смерті не принцип. Це якраз загроза всім князівствам, кожній архонтальній першості, будь-якому давньому бажанню. Це те, що ми будемо пізніше називати, *le mal d'archive*, архівною лихоманкою».

«The death drive tends thus to destroy the hypomnesic archive, except if it can be disguised, made up, painted, printed, represented as the idol of its truth in painting. Another economy is thus at work, the transaction between this death drive and the pleasure principle, between Thanatos and Eros, but also between the death drive and this seeming dual opposition of principles, of *arkhai*, for example the reality principle and the pleasure principle. The death drive is not a principle. It even threatens every principality, every archontic primacy, every archival desire. It is what we will call, later on, *le mal d'archive*, archive fever».

«Архівна лихоманка» – «це компульсивна, повторювана й ностальгійна жага, спрямованість до архіву, невпинне бажання звернутися до першоджерела, туга за домом, ностальгія за поверненням до найбільш архаїчного місця абсолютного початку».

«Archive fever» «is to have a compulsive, repetitive, and nostalgic desire for the archive, an irrepressible desire to return to the origin, a homesickness, a nostalgia for the return to the most archaic place of absolute commencement».

Кожне університетське місто, що стало інтелектуальним центром акції, мало *carte blanche* на власне конструювання події.

Однак у розмаїтті варіантів вона розгорталася поміж метафорою архіву Рендала Джімерсона (храм, в'язниця, ресторан) та її аналогом у З. Фрейда й Ж. Дерріда (мертве місто Помпея, університет / храм, театр).

Акція відбулася як міждисциплінарний проект.

Її учасники – як літературознавці – прихильники найрізноманітніших методик прочитання тексту і знавці Хвильового, так і лінгвісти, філософи, культурологи, психоаналітики, соціологи, політологи, архівісти та ін.

Автори проекту

XAPKIB

парк МОЛОДІЖНИЙ

Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. СКОВОРОДИ

хаб «СТУДІЯ 42»

Харківський національний
академічний театр опери й балету
імені М. В. ЛИСЕНКА

Вшанування пам'яті Миколи Хвильового (покладання квітів на могилу письменника)

учасники:

Алла ПРИЙОМКО,

учитель Харківської гімназії № 46 імені М. В. Ломоносова

студенти ХНПУ імені Г. С. Сковороди:

Ірина ШЕВЧЕНКО, Ольга ЛЕСІВА, Діана ЦОЙ,

Катерина МАМОНТОВА, Альона КОВАЛІВСЬКА,

Анна ОМЕЛЬЧЕНКО, Анастасія КОЛОМЕНСЬКА,

Валерія ЧЕПІШКО, Юлія МАЧУЛА, Вероніка КРИВОНОС,

Крістіна КИСЛЕНКО, Ганна ЧЕРНОВА, Павло ГАЙДАРЬ,

Тетяна ПРОЗОРОВА, Світлана ОХОТСЬКА,

Ольга ГОРБОКОНЬ, Тетяна ЛИТВИНЕНКО,

Євгенія КРИЛОВА, Валерія БОРОВА, Ольга МИХАЙЛОВА,

Єлизавета ЯВНІКОВА, Анастасія МАШУРОВА

ДИСКУРСІЯ

Διευθυντής - Галина ХОМЕНКО

учасники:

Анна АЛЕКСЄЄНКО,

начальник відділу використання інформації документів ЦДНТА України,

Юлія КОВАЛЬ,

провідний спеціаліст відділу використання інформації документів ЦДНТА України

«Фрагменти проекту будинку “Слово”,

збережені в ЦДНТА України»

Леонід УШКАЛОВ,

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри української і світової літератури ХНПУ імені Г. С. Сковороди

«Микола Хвильовий на сторінках Архіву

Розстріляного Відродження»

Юрій БЕЗХУТРИЙ,

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри історії української літератури,

декан філологічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна

«Архівна справа С 183: привид сексота»

Михайло СПОДАРЕЦЬ,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри історії української літератури ХНУ імені В. Н. Каразіна

«Мотиви Ф. Достоєвського у творчості

М. Хвильового: спроба реархівації смислів»

Олена МАТУШЕК,

доктор філологічних наук, професор,

завідувач кафедри історії української літератури ХНУ імені В. Н. Каразіна

«Архівні матеріали як деталі

до портрета проповідника Барановича»

Алла ПРИЙОМКО,

учитель Харківської гімназії № 46 імені М. В. Ломоносова

«Семіотичний простір як історизація архіву:

досвід Кліма Поліщука»

Максим НЕСТЕЛЄВ,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови та літератури
Донбаського державного педагогічного університету

**«Мотив пам'яті / забуття
у прозі Миколи Хвильового»**

Галина ХОМЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української і світової літератури ХНПУ імені Г. С. Сковороди

«Надія Суровцова 1920-х: архів (без) архіву»

Міждисциплінарний семінар інтелектуальної спільноти «PLATEFORMA 15»

Δευθυντής - Наталія ШОЛУХО, Вадим МІРОШНИЧЕНКО

учасники:

Андрій БАБІЙ,

кандидат технічних наук, старший викладач ХНУРЕ,
data science & machine learning consultant

«Цифрові сховища даних»

Ольга ПІСКУНОВА,

викладач ХДАК

«(Про?)читати архів: досвід А. Д.»

Вадим ЗОЛОТАРЬОВ,

кандидат технічних наук, доцент ХНУРЕ,
дослідник історії органів радянської держбезпеки

«Розстріли ворогів -

особлива заслуга перед партією»

Перегляд балету Цезаря ПУНІ «Собор Паризької Богоматері»

Після вистави
бесіду з виконавицею партії
Есмеральди
Світланою ІСАКОВОЮ
провела Галина ХОМЕНКО

Г. Х.: Фрідріху Ніцше, великому метафору-ристу, належить ідея «книг, які навчають танцювати». «Існують письменники, які, змальовуючи неможливе можливим і говорячи про моральне й геніальне так, немовби те й інше є лише примха і залежить від сваволі, викликають почуття пустотливої свободи, як тоді, коли людина стає на пальчики і від внутрішньої радості хоче затанцювати», – писав він у праці «Людське, занадто людське» (1878). Напевно, саме такий критерій унікальності й досконалості скеровує Миколу Хвильового до того, щоб у «Вступній новелі» (1927) подати книгу Віктора Гюґо як дзеркало «духу тяжкості» «безпросвітного плужанства» з його експансією в українській літературі цінностей просвітянської, «масовіської» літератури. Чи викликає «Собор Паризької Богоматері» (1831) таке відчуття несподіваної геніальності в балерини?

С. І.: *В искусстве балерины нет ощущений «неожиданной гениальности». Это вполне ожидаемая, планируемая и тяжёлая работа. Наивысшее ощущение – громовые аплодисменты в конце спектакля!*

Г. Х.: У філософії модернізму танець – аналог довершеного, витонченого мислення, щось на зразок майстерного мислення чи, радше, вираження волі до майстерності: «...легкі ноги в інтелектуальній сфері переповнюють усі м'язи». Звідси думка: «Не можна виключити зі шляхетного виховання танці у будь-якій формі, уміння танцювати ногами, поняттями, словами; чи слід мені говорити, що це треба вміти робити також пером, – що треба навчитися писати?» (Фрідріх Ніцше). В автора цих слів майстерність танцю асоціюється з майстерністю нюансованого письма: «... пальці для nuances...». Чи важливі в балеті критерії майстерності й нюансованості літературного тексту під час його перекладу мовою танцю?

С. І.: *Мы снимаем лишние наслоения с литературного текста и переводим на мгновенно понимаемый язык танца. Всё гениальное просто. Любое усложнение и отягощение – от лукавого.*

Г. Х.: І книга, і балет увиразнюють людей надзвичайної пристрасті, людей, які «мають хаос у собі», з якого тільки й можна «народити танцівну зірку». Де в «Соборі Паризької Богоматері», на Вашу думку, це народження найбільш відчутне? Хто найбільш сферично несе таку трансформацію? Який щабель у цій ієрархії «здатних народити в собі зірку» займає Есмеральда?»

С. І.: *Страсть – єдиний двигатель любого сюжета. «Собор Парижской Богоматери» не исключение. В нём страсти особо пересекаются и усиливаются, любовь к Женщине начинает соперничать с любовью к Богу. Именно это вывело сюжет Виктора Гюго в ряд действительно гениальных.*

Г. Х.: Що нового вписали Ви в історію Есмеральди на фоні інших сценічних версій, створених балеринами в Харкові? Як співвідноситься ця новизна із загальною концепцією балету, якої дотримуються Світлана Коливанова та Інна Дорофєєва?

С. І.: *Светлана Ивановна Колыванова – стала выразителем новой концепции балета середины прошлого столетия. Инна Борисовна Дорофеева символизирует следующую, также по-своему «новую» концепцию, отражающую переход от второго тысячелетия к третьему, более свободную и не всегда объясняемую непосвященным наблюдателям. Я же вложила в историю Эсмеральды ощущение текущей мимолётной эпохи.*

Мне очень повезло, что в театре моим педагогом стала Инна Борисовна Дорофеева и вместе мы подготовили уже много интересных партий. Что касается «Собора Парижской Богоматери», то в первую очередь видение образа Эсмеральды мне передано от Инны Борисовны. Мне кажется, что мы с Инной Борисовной идеально друг друга понимаем с полуслова, полудвижения, поэтому единогласно пришли к тому, что зритель смог увидеть в моём исполнении.

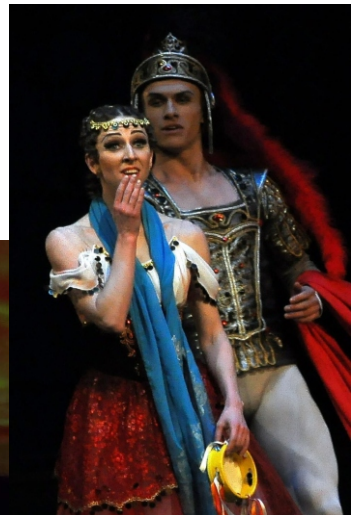

Г. Х.: «Стислий зміст» балету містить пасаж: «У закутках однієї з веж великого Собору чиясь рука, що вже давно зітліла, написала по-грецьки слово "фатум"». У Гюґо цей еквівалент латини – *Ἀνάγκη*, антична Ананка, непереможна й невідворотна немичність. Мойра, Тюхе, Морос, Айса, Потмос, Ойрос тощо мали в давнього грека свої тонкі відтінки розуміння долі. Чи важливе в балеті це розрізнення? Як Ви досягаєте його в танці?

С. І.: *Естественно, в танце я умею передать любой из указанных оттенков. Малейшее изменение движения руки, ноги, поднятия плеча, поворота головы может ярко изменить всё настроение каждой сцены.*

Г. Х.: Романтик Віктор Гюґо писав «Собор Паризької Богоматері» для фіксації трагічної руїни Собору, Каменю в час триумфу Слова, Книги. За яким принципом, на Вашу думку, співвідносяться тепер Слово і Балет?

С. І.: *Слово запускает необходимые ассоциации в воображении даже без видимых образов. Балет их рождает даже без произносимого слова. Слово и балет соотносятся между собой по тому же принципу, как свет и звук. Грусть и радость можно вызвать словом, мелодией, игрой света, движениями тела. Главное – точность рождения ассоциации в каждом отдельном случае.*

XEPCHOH

Херсонський державний університет

Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека
імені ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

Літературний відділ
Херсонського обласного краєзнавчого музею

ХВИЛЬОВИЙ і ДНІПРОВСЬКИЙ NON EST AD ASRA MOLLIS E TERRA VIA

Відеодискурс
«ХВИЛЬОВИЙ і ДНІПРОВСЬКИЙ
в епістолярній та мемуарній рецепції»

Libro
Aperto

учасники:

Наталія ЧУХОНЦЕВА,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури ХДУ

студенти ХДУ:

**Владислав ДОНСЬКИЙ, Ганна МАЛА, Марія МАХНИК,
Валерія ПУГОЛОВКА, Наталія ЯСТРЕБ, Дарина ТУРЧИНА**

монтаж і редакція:

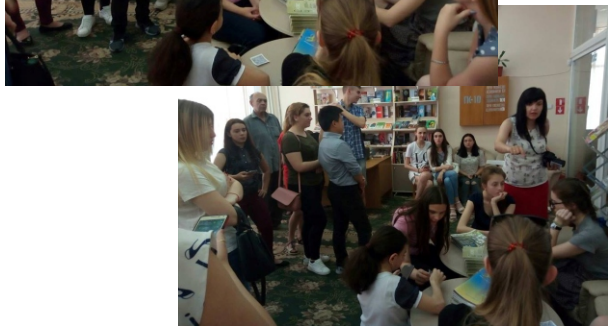
Тетяна БАХТІАРОВА,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури ХДУ

Анна АНДРЮЩЕНКО,
студентка факультету філології та журналістики ХДУ

Літературний квест на основі QR-кодів «ХВИЛЬОВИЙ і ДНІПРОВСЬКИЙ: вектори ідентифікації»

Qui
qaerit,
reperit

учасники:

Алла ДЕМЧЕНКО,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української літератури ХДУ

Тетяна ЦЕПКАЛО,

викладач кафедри української літератури ХДУ

студенти ХДУ:

**Аліна МАТИШАК, Альона МАКОГОН, Анастасія БАРБУЦА,
Владислава ЯРОШ, Дарина ГНІДАШ, Іванна ПОПОВА,
Ірина СТАДНІК, Євгеній ЩЕРБИНА, Каріна ЧЕКАМОВА,
Ксенія ЛИТВИН, Любов ВЕСЕЛЬСЬКА, Марія МАЛКІНА,
Маргарита ТКАЧЕНКО, Марія ПЕТРОВА, Руслана ГУЗІК,
Андрій ПАК, Анна КОБЕРНИК, Валерія ГРИЦУН,
Олена ГОРБАЧОВА, Ольга НЕПОМЯЩА,
Тетяна ШТЕПЕНКО, Юлія ТАРАСЕНКО**

Презентація матеріалів
із фондів Літературного відділу
Херсонського обласного краєзнавчого музею
«Віднайдені сторінки творчої спадщини
Івана ДНІПРОВСЬКОГО»

Scripta
nanent

Διευθυντής - Галина МАРТИНОВА,
завідувач Літературного відділу
Херсонського обласного краєзнавчого музею

БЕОГРАД

Катедра за славистику
Филолошког факултета Универзитета у Београду

Књижевно вече «ИСТОРИЈА ЈЕДНОГ САМОУБИЦЕ, САЧУВАНОГ У АРХИВИ»

Διευθυντής - мр Тања ГАЕВ,
виши лектор за украјински језик
Катедре за славистику Филолошког факултета
Универзитета у Београду

У књижевној вечери учествовали су студенти III године
Украјинистике Филолошког факултета Универзитета у Београду:

Никола НЕДОВИЋ (у улози Миколе Хвиљовија),
Анђелка РАДОВАНОВИЋ и **Олга МАРЈАНОВИЋ**
(у улогама студенткиња које у архиви проучавају личност и стваралаштво
Миколе Хвиљовија), **Емил ЗОРОЊИЋ** (у улози лекара у одломцима
из новеле Хвиљовија „Захвалност приватног лекара“, у улози чика Тараса
из комедије „Мина Мазајло“ Миколе Куљиша и у улози Аркадија Љубченка
и Јурија Лавриненка).

Літературний вечір «ІСТОРІЯ ОДНОГО САМОВБИВЦІ, СХОРОНЕНОГО В АРХІВІ»

Διευθυντής - магістр **Таня ГАЕВ**,
старший викладач української мови
кафедри славістики філологічного факультету
Белградського університету

У літературному вечері взяли участь
студенти III курсу україністики філологічного
факультету Белградського університету:

Нікола НЕДОВИЧ (виступає в ролі Миколи Хвильового),
Анджелка РАДОВАНОВИЧ і **Ольга МАР'ЯНОВИЧ**
(виступають у ролі студенток, які в архіві досліджують
постать і творчість Миколи Хвильового), **Еміл ЗОРОНІЧ**
(виступає в ролі лікаря в уривках з новели Хвильового «Подяка
приватного лікаря», у ролі дядька Тараса з комедії «Мина Мазайло»
Миколи Куліша, а також у ролі Аркадія Любченка та Юрія Лавріненка).

BUCUREȘTI

Redacția revistei «Naș holos»

MYKOLA HVYLIOVYI ȘI ROMÂNIA

Ioan REBOȘAPCĂ,

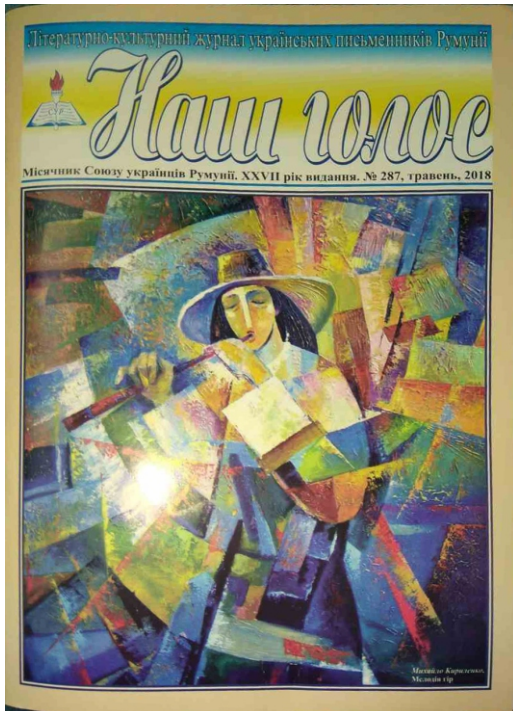
Profesor Onorific al Universității din București

și al Universității Naționale «Iuri Fedkovici», de la Cernăuți:

Prezentarea în redacția revistei «Naș Holos» a studiului «Mykola Hvyliovyi și România» pe baza documentului «Scurta biografie a membrului PC(b)U (aprilie 1919, cu carnetul nr. 280655), a lui Nicolai Grigorievici Fitilev (pseudonim literar – Mykola Hvyliovyi)», descoperit de învățatul-jurnalist Oleksandr Mukomelo la începutul anilor '90 ai secolului trecut într-una din arhivele Kievului. În studiul realizat, au fost utilizate și scrierile lui Hvyliovyi «Eu (Reverie romantică)», «Redactorul Kark», «Zona sanatorială», «Elegie», «Schițe albastre», «Pe lacuri», «Cuibul destoinic».

Studiul a fost publicat în revista «Naș holos» nr. 287 pe luna mai și în nr. 288 pe luna iunie 2018.

Redacția revistei «Naș holos» se află în clădirea Uniunii Ucrainenilor Din România, Str. Radu Popescu, nr. 15, Sector 1, București.

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ І РУМУНІЯ

Іван РЕБОШАПКА,

Почесний професор Бухарестського університету

і Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича:

Представлення в редакції часопису «Наш голос» студії «Микола Хвильовий і Румунія» на основі документа «Краткая биография члена КП(б)У (апрель 1919, партбилет № 280655) Николая Григорьевича Фитилева (литературный псевдоним – Микола Хвильовий)», віднайденого вченим-журналістом Олександром Мукомелою на початку 90-х років минулого століття в одному з архівів Києва. У студії використано і твори Хвильового «Я (Романтика)», «Редактор Карк», «Санаторійна зона», «Елегія», «Сині етюди», «Шляхетне гніздо», «На озера».

Студія надрукована в журналі «Наш голос» №№ 287-288 (травень і червень 2018 р.)

Редакція «Нашого голосу» розташована в Будинку Союзу українців Румунії, вулиця Раду Попеску, № 15, сектор 1, Бухарест.

В оформленні обкладинки використане зображення
скульптури Сальвадора Далі «Градів»

* Не існувало би політичної влади без контролю над архівами,
якби не пам'ять (Жак Дерріда)

ІНСТИТУЦІЇ-УЧАСНИКИ
V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-КУЛЬТУРНОЇ АКЦІЇ
**«КВАДРАТУРА ТРИКУТНИКА:
ЧОТИРИ ХРОНОТОПИ З ХВИЛЬОВИМ»:**

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. СКОВОРОДИ

Харківський національний університет імені В. Н. КАРАЗІНА

Харківська державна академія культури

Харківський національний університет радіоелектроніки

Донбаський державний педагогічний університет

Херсонський державний університет

Белградський університет

Бухарестський університет

Центральний державний науково-технічний архів України

Херсонська обласна універсальна наукова
бібліотека імені Олеса ГОНЧАРА

Херсонський обласний краєзнавчий музей

Харківська гімназія № 46 імені М. В. ЛОМОНОСОВА

Інтелектуальна спільнота «PLATEFORME 15»

Хаб соціальної активності «Студія 42»